

УДК 811.161'373.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-32>

**Галина ФІЛЬ,**

*orcid.org/0000-0002-9668-6849*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *filgalina1955@gmail.com*

**Ірина ПАТЕН,**

*orcid.org/0000-0001-8706-6149*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *irynapaten79@gmail.com*

### ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ З ЛЕКСЕМОЮ «КІНЬ» ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

У статті проаналізовано фразеологічні одиниці української та польської мов з лексемою-компонентом «кінь» у міжмовному аспекті як репрезентантів національних культур; зазначено, що усталені вирази акумулюють знання про історію та культуру, віддзеркалюють традиції, національні особливості, побут, світогляд, категорію добра і зла, засвідчують тісний зв'язок з матеріальним і духовним життям народу; встановлено, що в носіїв української та польської мов фразеологічні одиниці із компонентом «кінь» вербалізують різноманітну семантику: позитивну – вірність, волелюбність, досвідченість, покірність, працьовитість, нескореність, міцність, здоров'я, швидкість й негативну – впертість, ледачість, незграбність, нестримність, неувважність, повільність; з'ясовано, що одні й ті ж явища дійсності у двох різних мовах мають подібні й відмінні національно-культурні характеристики.

**Мета статті** – проаналізувати склад та семантику фразеологічних одиниць з лексемою-компонентом «кінь», відібраних із сучасних фразеологічних словників української та польської мов, й визначити їх роль у вираженні національної культури того чи того народу.

В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що фразеологізми з лексемою-компонентом «кінь» становлять важливу частину української та польської зоонімічної лексики, у них яскраво виявляються особливості народного мислення, відображаються характерні особливості національної культури. Незважаючи на те, що аналізовані фразеологічні одиниці мають подібну семантику в обох обстежуваних мовах, у кожній з них виявлено стилістичну та національно-культурну специфіку; зроблено висновок про необхідність розширення корпусу фразеологічних одиниць з лексемами-компонентами свійських тварин в українській та польській мовах, лінгвокультурологічному дослідженні їх внутрішньої форми та конотативних значень.

**Ключові слова:** фразеологічні одиниці, фразеологічний фонд, фразеологічна система, міжмовний аспект, національно-культурна специфіка, семантика.

**Galina FIL,**

*orcid.org/0000-0002-9668-6849*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Ukrainian Language Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *filgalina1955@gmail.com*

**Iryna PATEN,**

*orcid.org/0000-0001-8706-6149*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Ukrainian Language Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *irynapaten79@gmail.com*

### PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE UKRAINIAN AND POLISH LANGUAGES WITH THE LEKSEMA “HORSE” AS REPRESENTATIVES OF NATIONAL CULTURES

The phraseological units of the Ukrainian and Polish languages with the lexeme-component «horse» in the cross-linguistic aspect as representatives of national cultures has been analyzed in the article; it has been noted that idiom

*accumulate knowledge about history and culture, reflect traditions, national characteristics, way of life, worldview, the category of good and evil, testify to a close connection with the material and spiritual life of the people; it has been established that for Ukrainian and Polish people, phraseological units with the component «horse» verbalize a variety of semantics: positive – luck, loyalty, freedom-loving, experience, humility, diligence, intemperance, strength, health, speed, and negative – stubbornness, laziness, clumsiness, unrestrainedness, inattention, slowness; it has been founded that the same phenomena of reality in two different languages have similar and different national and cultural characteristics.*

*The purpose of the article is to analyze the composition and semantics of phraseological units with the lexeme-component «horse», selected from modern phraseological dictionaries of the Ukrainian and Polish languages, and to determine their role in expressing the national culture of a particular people.*

*It has been proved that phraseological units with the lexeme-component «horse» constitute an important part of the Ukrainian and Polish zoonymic lexicon, they clearly reveal the peculiarities of national thinking, reflect the characteristic features of national culture. Despite the fact that the analyzed phraseological units have similar semantics in both investigated languages, stylistic and national-cultural specificities were found in each of them; we conclude that it is necessary to expand the corpus of phraseological units with lexemes-components of domestic animals in the Ukrainian and Polish languages, linguistic and cultural research of their internal form and connotative meanings.*

**Key words:** *phraseological units, phraseological fund, phraseological system, interlingual aspect, national and cultural specificity, semantics.*

**Постановка проблеми.** Фразеологічні одиниці акумулюють знання про історію та культуру, віддзеркалюють традиції, національні особливості, побут, світогляд, категорію добра і зла, засвідчують тісний зв'язок з матеріальним і духовним життям народу. Стійкі сполуки, як зазначає Ю. Маркітантов, – це джерело «лінгвокраїнознавчих відомостей, один із мовних засобів бачення картини світу етноспільнотою» (Маркітантов, 2018: 133).

**Аналіз досліджень.** У парадигмі сучасних мовознавчих досліджень маємо ґрунтовні напрацювання, присвячені проблемі аналізу стійких сполук із зоосемічним компонентом, позаяк життя людини споконвіків було тісно пов'язане із тваринним світом. Так, фразеологічні одиниці з лексемою «кінь» репрезентовані науковими дослідженнями як українських (Оксана Левчук, Ганна Онуфрійчук, Марія Черняк), так і польських (Януш Анусевич, Єжи Гурбіш, Катерина Мосьолек-Клосінська) лінгвістів. Однак окремі аспекти цього питання потребують додаткового дослідження, зокрема поза увагою залишається проблема комплексного міжмовного зіставлення усталених виразів з лексемою «кінь» у лінгвокультурологічному плані.

**Мета статті** – проаналізувати склад та семантику фразеологічних одиниць з лексемою-компонентом «кінь», відібраних із сучасних фразеологічних словників української та польської мов, й визначити їх роль у вираженні національної культури того чи того народу.

**Виклад основного матеріалу.** Фразеологічні одиниці, як носії «ментальних фреймів» (Бачинська, Вербовацька, 2020: 62) колоритно відображають світобачення людини, сприяють формуванню мовної картини світу суспільства. Це «своєрідні семіотичні коди, що дозволяють проникнути в історію, культуру, менталітет нації» (Патен, 2013: 14).

Теза про єдність мови і культури дозволяє розглядати спілкування з носіями мови не тільки як обмін інформацією за допомогою засобів мови, але і як діалог відповідних культур. Такий підхід, на думку І. Патен, зумовлює необхідність дослідження кумулятивної, культурно-інформативної функції фразеологізмів, тобто їхньої здатності накопичення і закріплення у своїй семантичній структурі багатства суспільного досвіду багатьох поколінь людей, особливостей національно-культурного світобачення і світорозуміння» (Патен, 2013: 18).

Одні й ті ж «явища дійсності викликають різні реакції та уявлення у свідомості окремих етноносіїв, різне ставлення і розуміння» (Сагата, 2008: 284) тих чи тих процесів та явищ. «...мовні картини світу двох навіть генетично споріднених мов, – продовжує Ю. Сагата, – повністю не накладаються одна на одну (Сагата, 2008: 284), тому кожен народ по-своєму бачить, розуміє і сприймає навколишній світ.

Щоденне спостереження людини за поведінкою одомашнених тварин спонукає їх до утворення цілого ряду мовних одиниць, які ототожнюють ознаки тварин та людини, порівнюючи за звичками, поведінкою, фізичними рисами (Галайчук, 2003: 183). Тому фразеологічний фонд кожної мови широко представлений усталеними виразами із компонентами-зоонімами, які, позаяк, «відображають своєрідність світоуявлення через призму мови й національної культури» (Руснак, 2011: 330), репрезентують «різноманітні сфери матеріального й духовного життя українців, вияви їхньої етнокультури (вірування, повір'я, обряди) (Ужченко, Ужченко, 2007: 358). В обох досліджуваних мовах функціонує чимало фразеологічних одиниць з лексемою-компонентом «кінь» – «великою свійською однокопитною твариною, яку використовують для перевезення людей і вантажів» (Жайворонок, 2006: 286).

Кінь – символ сонця і водночас потойбічного світу; нестерпних пристрастей та інстинктів; чоловічого начала; інтуїтивного пізнання; у слов'ян-язичників – символ смерті й воскресіння сонячного божества; багатства, могутності; степу, швидкості; символ вірності, відданості (Енциклопедичний словник символів культури України, 2015: 349). На думку Г. Булашева, кінь – це перетворений ангелом, за велінням Господа, диявол (Булашев, 1992: 322).

У стародавній Польщі, зазначають А. Болотнікова та М. Лотош, кінь знаходився як на фермі (як робоча тварина), так і в шляхетному середовищі (як тварини лицаря) (Болотнікова, Лотош, 2020: 24). Ці функції репрезентовано у фразеологічних одиницях польської мови *harować jak koń*, *koń pociąg głowy*; *koń ma duży łeb*, *niech się martwi, i w sto koni nie dogoni*.

Українська дослідниця Г. Онуфрійчук стверджує, що фразеологічні одиниці із компонентом «кінь» вербалізують різноманітну семантику: позитивну – вірність, волелюбність, досвідченість, покірність, працьовитість, нескореність, силу, міцність, здоров'я, швидкість й негативну – впертість, ледачість, незграбність, нестримність, неухважність, повільність (Онуфрійчук, 2016: 254).

З давніх-давен кінь є помічником і супутником людини у багатьох справах, тому й не випадково цей образ, підкреслює Г. Онуфрійчук, символізує такі якості людини, як **досвідченість**: *був на коні і під конем* (про людину, яка багато чого пережила і тому вона здатна подолати будь-які труднощі); *сиві коні не все є старі* (про людину, яка хоч уже у віці, але має силу і добре знає свою справу); *старий кінь борозни не зіпсує* (про досвідченого знавця у своїй справі); **працьовитість**: *добрий був кінь, та з'їздився* (про людину, яка підірвала своє здоров'я фізичною роботою) (Онуфрійчук, 2014: 162); *працює як кінь // робі як кінь* (дуже багато) : *Не хочу я, щоб мій коханий Деві й молоді товариші його на мене головою покивали* : «**був кінь, та з'їздився!**» (Леся Українка). Польська ж фразеологія фіксує усталений вираз *chodźć (kręcić się <w kółko>) jak koń w kieracie* зі значенням 'гнути спину, працювати без відпочинку' : *Człowiek całe życie przywykt chodźć w kieracie jak koń* (Reymont, Fermenty).

Кінь в обох досліджуваних мовах асоціюється з міцним здоров'ям. Про фізично здорову людину в українській мові кажуть, що вона має *кінське/коначе здоров'я, здоровий (здоров) як кінь*. Подібні вислови, підкреслює О. Левчук, віщують фізично здорову людину з витривалістю коня (Левчук, 2009: 269). У польській мові фразео-

логічні одиниці *zdrów (zdrowy) jak koń*; *ktoś ma końskie zdrowie, koński organizm* функціонують з аналогічним значенням : *Mnie nic nie dolega... Jestem młody, zdrowy jak koń, nie mówię napadów melancholii... Goszczurny, koniec najdłuższego rejsu*; – *Wymagania: dobre zdrowie i ukończone osiemnaście lat, tylko tyle – pomyślałam. – Zdrowie tam przecież końskie...* (Pająkowa, Uciezka od zapachu świece).

Із бігом коня метафорично порівнюється біг людини : *бігає як кінь // bieży jak koń, leci jak koń wyuzdany, leci jak koń pocztowy*. У фразеологізмі *й конем не доженеш // i w sto koni nie dogoni* імпліковано значення 'хтось від'їхав так далеко, що його не здоженеш, запрягши навіть багато коней'.

Усталений вираз *в'їхати на білому коні // wrócić na białym koniu* як в українській, так і в польській фразеосистемі функціонує зі значенням 'з'явитися як переможець, як той, хто досягнув триумфального успіху'. В обох мовах кінь символізує силу, витривалість: *сильний як кінь // mocny (silny) jak koń*: – *Pij jeszcze, chłopysia, pij to lekarstwo. Jak wypijesz, będziesz...mocny jak koń* (Turek, Moja mama, ja i reszta).

На основі асоціативних зв'язків людини і тварини в українській та в польській культурі функціонує усталений вираз *троянський кінь // koń trojański*, що свідчить про хитрі дії та підступні засоби боротьби: *Але усі його плани було згублено так, як троянський кінь згубив Іліаду* (З журналу) // *Nie chemy być koniem trojańskim, który osłabi czy rozsadzi Unię od wewnątrz...* (GW95, 23).

В українській фразеології функціонує усталений вираз *викидати коника (коники)* – 'робити що-небудь незвичайне, несподіване, чи легко-важне, чи навіть нерозумне, безглузде, чи підступне' : *Адже поки не був радистом в радгоспі, то по радіо хуліганив, міг через ефір розшукати її в степу, покликати, а тепер, коли йому доручили весь радіовузол, тепер він сам не дозволяв собі такі коники викидати* (О. Гончар). У польській фразеології, зазначає М. Черняк, функціонує стійкий вираз, в якому лексема *konik* означає 'чиєсь улюблене заняття, улюблена тема розмов, хобі' : *każdy ma swego konika* (Черняк, 2013: 487). Стійкі вирази *сідати на свого коника, сідлати свого коника // dosiadać/dosiąść/wsiąść na swego konika, wpaść na swego konika* мають значення 'починати розмову на свою улюблену тему, або, як підкреслює В. Жайворонок, «починати розмову на улюблену тему або починати діяти випробуваними методами» (Жайворонок, 2006: 287).

В українській та польській фразеосистемах ненажерливість виступає конотативною рисою

в усталених виразах *копяча (кінська) доза // ktoś gotów (mógłby) zjeść (ktoś zjadłby) konia z kopytami* (про тих, у кого вовчий апетит).

Про товстих, огрядних людей в українській мові іронічно кажуть *конем не об'їдеш*, а про гордовитих, пихатих, до яких не можна знайти підхід, – *на коні не під'їдеш*.

Лексема *кінь* часто вживається у народному мовленні українців для зображення рис характеру людини, її способу життя, вдачі. В. Кононенко, зокрема, підкреслює, що «кінь уособлює для українця вільне життя, нескорений дух, стрімкість дій і вчинків. Кінь невід'ємний від козака, ... від ідеї волелюбства, свободи» (Кононенко, 2001: 237). Отож аналізуючи образ коня в українській фразеосистемі, спостерігаємо вплив козацької культури, позаяк *кінь* завжди був супутником свого вірного друга у боях – козака.

О. Левчук зазначає, що фразеологічна одиниця *бути на коні* зі значенням «бути у вигрешному становищі» тісно пов'язана з народним прислів'ям *Як сів на коня, то й доля моя*, яке відображає символічне значення козацької волелюбності, свободи, нескореності, парубоцького запалу (Левчук, 2009: 269). Імовірно, утворення такого вислову, підкреслює Г. Онуфрійчук, зумовлене тим, що колись козак, який сидів на коні, у бою був у вигрешному становищі, ніж той козак, який був без коня (Онуфрійчук, 2014: 162).

Дослідниця зоонімічної лексики в польській фразеології М. Пасюрківська зазначає, що *кінь* позначає цінність, високу винагороду (*konía z rzędem (śtawiać/dać) temu kto...*), водночас довіру (*można z kim konie kraść*) і недовіру (*koniowi i*

*kobiecie nigdy nie wierz*), а також пиху, погорду (*chodzi jak kolasowy koń; jakby go na złotego konia wsadził*) (Пасюрківська, 2009: 10).

Через конотацію «великий розмір» у польській мові, вважає Я. Анусевич, виступає зв'язок коня із чимось незграбним, невправним, навіть потворним: *końska szczęka* (непропорційно велика щелепа), *końska warga* (велика потворна губа), *końska twarz* (позбавлене форми велике обличчя), *końskie zęby* (довгі, великі, непропорційні зуби) (Anusiewicz, 1992: 144).

Кінь, загалом, має амбівалентну конотативність, хоча позитивні конотації виразно переважають. В аналізованих фразеологічних одиницях обох досліджуваних мов він виступає як велика, сильна, витривала тварина, яка асоціюється зі здоров'ям, досвідченістю, працьовитістю, швидкістю. Крім позитивних конотацій, йому властиві й негативні – впертість, пиха, погорда, незграбність.

**Висновки.** Фразеологізми з лексемою-компонентом *кінь* становлять важливу частину української та польської зоонімічної лексики, у них яскраво виявляються особливості народного мислення, відображаються характерні особливості національної культури. Незважаючи на те, що аналізовані фразеологічні одиниці мають подібну семантику в обох обстежуваних мовах, у кожній з них виявлено стилістичну та культурно-історичну специфіку.

На перспективу залишається розширення корпусу фразеологічних одиниць з лексемами-компонентами свійських тварин в українській та польській мовах, лінгвокультурологічне дослідження їх внутрішньої форми та конотативних значень.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anusiewicz J. Językowo-kulturowe definicje znaczeń wyrazów językowych. Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 1995. 180 s.
2. Бачинська Г., Вербовацька О. Еквіваленти фразеологічних одиниць української та польської мов з онімним компонентом (на матеріалі «Короткого українсько-польського словника усталених виразів»). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія : зб. наук. пр. / Засновник Ужгород. нац. ун-т; гол. ред. Наталія Венжинович. Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2020. Вип. 2 (44). С. 62–67.
3. Білоноженко В. М. та ін., укладачі. Фразеологічний словник української мови. Т. 1. Київ : Наукова думка, 2013. 528 с.
4. Білоноженко В. М. та ін., укладачі. Фразеологічний словник української мови. Т. 2. Київ : Наукова думка, 2013. 990 с.
5. Болотнікова А. П., Лотош Моніка. Особливості фразеологічних одиниць із зоонімами «домашні тварини» у сучасній польській мові. Молодий вчений. 2020. №7. 1 (83.1). С. 24–27.
6. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. К. : Довіра, 1992. 414 с.
7. Галайчук В. Фітонім дуб як формант фольклорної «картини світу» : семантика, прагматика, синтагматичні та прагматичні зв'язки. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Львів, 2003. Вип. 30. С. 182–196.
8. Кононенко В. І. Рідне слово. Підручник для шкіл із поглибленим вивченням української мови, ліцеїв, гімназій, колегіумів. К. : Богдана, 2001. 303 с.
9. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський, ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
10. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. К. : Довіра, 2006. 703 с.
11. Левчук О. Символьне значення зооніма *кінь* (на матеріалі українських народних паремій, загадок та фразеологічних одиниць). Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Львів, 2009. Вип. 46. Ч. I. С. 267–273.

12. Маркітантов Ю. О. Земноводні та плазуни в українській фразеології. *Філологічні науки*. 2018. Випуск 46. С.133–137.
13. Онуфрійчук Г. І. Символьна пара «людина – кінь» в українській етнофразеології. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство)*. Випуск 6. 2014. С. 161–165.
14. Онуфрійчук Г. Лінгвокультурологічний потенціал української етнофразеології : асоціативне поле «ЛЮДИНА В КОЛІ ІНШИХ ІСТОТ» (Дис. канд. філол. наук). Національна академія наук України, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні, Київ, 2016. 261 с.
15. Пасюківська М. В. Зоонімічна лексика в польській фразеології : склад, семантика, функції. Автореферат на здобуття наук. ступеня канд. філологічних наук. К., 2009. 18 с.
16. Патен І. Фраземи зі значенням руху : семантико-ідеографічний та лінгвокультурологічний підхід (на матеріалі української, російської, польської та англійської мов) : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 120 с.
17. Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Випуск 19. Ужгород, 2011. С. 329–336.
18. Сагата Ю. Кіт у польській та українській фразеології. *Проблеми слов'язознавства*. 2008. Вип. 57. С. 282–290.
19. *Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka*. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996. Т. 1. 788 s.
20. *Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka*. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996. Т. 2. 905 s.
21. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : Навчальний посібник. К. : Знання, 2007. 494 с.
22. Черняк М. Мовний образ коневих у польській фразеології. Київські полоністичні студії. Серія : Філологія. Том XXII. К. : Кафедра, 2013. С. 486–490.

## REFERENCES

1. Anusiewicz, J. Językowo-kulturowe definicje znaczeń wyrażen językowych. [Linguistic and cultural definitions of meanings of language expressions] *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki*. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 1995. 180 s. [in Polish].
2. Bachynska, H., Verbovetska, O. Ekvivalenty frazeologichnykh odynyts ukrainskoi ta polskoi mov z onimnym komponentom (na materialі «Korotkoho ukrainsko-polskoho slovnyka ustalenykh vyraziv») [Equivalents of phraseological units of the Ukrainian and Polish languages with an onymic component (based on the material of the «Short Ukrainian-Polish Dictionary of Established Expressions»)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia : Filolohiia [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology]*, 2020, 2 (44), pp. 62–67. [in Ukrainian].
3. Bilonozhenko, V. ta in., ukladachi. *Frazeologichnyi slovnyk ukrainskoi movy* T.1. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, Naukova dumka, 2013. [in Ukrainian].
4. Bilonozhenko, V. ta in., ukladachi. *Frazeologichnyi slovnyk ukrainskoi movy* T.1. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, Naukova dumka, 2013. [in Ukrainian].
5. Bolotnikova, A., Lotosh, M. Osoblyvosti frazeologichnykh odynyts iz zoonimamy «domashni tvaryny» u suchasniі polskii movi [Features of phraseological units with zoonyms «pets» in modern Polish]. *Molodyi vchenyi. [Young science]*, 2020, 7.1 (83.1), pp. 24–27. [in Ukrainian].
6. Bulashev, H. Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh [The Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs]. К. : Dovira, 1992. 414 s. [in Ukrainian].
7. Halaichuk, V. Fitonim dub yak formant folklornoi «kartyny svitu» : semantyka, prahmatyka, syntahmatychni ta prahmatychni zviazyky [Phytonym oak as a formant of folklore «picture of the world»: semantics, pragmatics, syntagmatic and pragmatic connections]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna [Bulletin of Lviv University. Philological series]*. Lviv, 2003, 30. pp. 182–196. [in Ukrainian].
8. Kononenko, V. Ridne slovo [Native word]. *Pidruchnyk dlia shkil iz pohlyblenym vyvchenniam ukrainskoi movy, litseiv, himnazii, kolehiumiv*. К.: Bohdana, 2001. 303 s. [in Ukrainian].
9. Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine] / za zah. red. V. Kotsura, O. Potapenko, V. Kuibidy. 5-e vyd. Korsun-Shevchenkivskiy, FOP Havryshenko V. M., 2015. 912 s. [in Ukrainian].
10. Zhaivoronok, V. Znaky ukrainskoi etnokultury [Signs of Ukrainian ethnoculture]. К.: Dovira, 2006. 703 s. [in Ukrainian].
11. Levchuk, O. Symvolne znachennia zoonima kin (na materialі ukrainskykh narodnykh paremii, zahadok ta frazeologichnykh odynyts) [The symbolic meaning of the zoonym horses (based on the material of Ukrainian folk rhymes, riddles and phraseological units)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna [Bulletin of Lviv University. Philological series]*. Lviv, 2009, 46, I. pp. 267–273. [in Ukrainian].
12. Markitanton, Yu. Zemnovodni ta plazuny v ukrainskii frazeolohii [Amphibians and reptiles in Ukrainian phraseology]. *Filolohichni nauky [Philological sciences]*. 2018, 46. pp.133–137. [in Ukrainian].
13. Onufriichuk, H. Symvolna para «liudyna – kin» v ukrainskii etnofrazeolohii [The symbolic pair «man – horse» in Ukrainian ethnophraseology]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriiia 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo) [Scientific journal of the NPU named after M. P. Drahomanov. Series 8. Philological sciences (linguistics)]*. 2014, 6, pp. 161–165. [in Ukrainian].
14. Onufriichuk, H. Lihvokulturolohichni potentsial ukrainskoi etnofrazeolohii : asosiatyvne pole «Liudyna v koli inshykh istot» [Linguistic and cultural potential of the Ukrainian ethnophraseology: the associative field «A man in another other facts»]. *Candidate's thesis*. [in Ukrainian].

15. Pasiurkivska, M. Zoonimichna leksyka v polskii frazeologii : sklad, semantyka, funktsii [Zoonymic vocabulary in Polish phraseology: composition, semantics, functions]. Avtoreferat ... kand. filoloh. nauk. K., 2009. 18 s. [in Ukrainian].

16. Paten, I. Frazemy zi znachenniam rukhu : semantyko-ideohrafichnyi ta linhvokulturolohichnyi pidkhid (na materialii ukrainskoi, rosiiskoi, polskoi ta anhliiskoi mov) [Phraseological Units with the Meaning of Movement: Semantic, Ideographic, Linguistic and Cultural Aspects (on the Material of the Ukrainian, Russian, Polish and English Languages)]. *Monohrafiia. Drohobych: Posvit*, 2013. [in Ukrainian].

17. Rusnak V. Zoosemichni frazeolohichni odynytsi yak nosii natsionalno markovanoi vtorynnoi nominatsii [Zoosemic phraseological units as carriers of nationally marked secondary nomination]. *Naukovi zapysky. Seriia «Filolohichna» [Scientific notes. Philological series]*. Uzhhorod, 2011, 19, pp. 329–336. [in Ukrainian].

18. Sahata, Yu. Kit u polskii ta ukrainskii frazeologii [Cat in Polish and Ukrainian phraseology]. *Problemy slovianoznavstva [Problems of Slavic Studies]*, 2008, 57, pp. 282–290. [in Ukrainian].

19. Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996, 1. [in Polish].

20. Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996, 2. [in Polish].

21. Uzhchenko, V. D., Uzhchenko, D. V. Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy [Phraseology of the modern Ukrainian language]: Navchalnyi posibnyk. K.: Znannia, 2007. [in Ukrainian].

22. Cherniak, M. Movnyi obraz konevykh u polskii frazeologii [Linguistic image of horses in Polish phraseology]. *Kyivski polonistychni studii. Seriia : Filolohiia*, 2013, Tom XXII, pp. 486–490. [in Ukrainian].